

Wyspiański – malarz i dekorator

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Galeria zdjęć interaktywnych](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: Antoni Chojnacki, *Wyspiański: sztuka i towar*, „Literaturoznawstwo: historia, teoria, metodologia, krytyka” 2011, nr 1, s. 62.

Wyspiański – malarz i dekorator

Stanisław Wyspiański, *Widok z okna pracowni artysty na Kopiec Kościuszki w Krakowie*
Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, domena publiczna.

Stanisław Wyspiański był wszechstronnie uzdolnionym artystą: nie tylko pisał i reformował polski teatr, ale także malował, projektował witraże, wnętrza i meble. Swoje życie związał z Krakowem: tu się urodził, pracował i tutaj zmarł. Do dzisiaj w Krakowie wyczuwa się jego obecność.

((Antoni Chojnacki

Wyspiański: sztuka i towar

Wyspiański był artystą prawdziwie renesansowym. Z łatwością przerzucał się od jednych do drugich dziedzin sztuki, wszędzie pozostawiając swoje ślady. Jako malarz tworzył freski, witraże, portrety, pejzaże, grafikę książkową, projekty wnętrz i mebli, był także konserwatorem zabytków, typografem i edytorem, jako pisarz był dramaturgiem i poetą – tworzył poematy i wiersze liryczne, ponadto w teatrze projektował scenografię, reżyserował sztuki teatralne i był reformatorem teatru. Znakomicie opanował techniki różnych sztuk, lecz jego prawdziwym celem była artystyczna synteza

różnych sztuk: malarstwa, tańca, pantomimy, muzyki, poezji, co by pozwoliło mu stworzyć „teatr ogromny”.

Źródło: Antoni Chojnacki, *Wyspiański: sztuka i towar*, „Literaturoznawstwo: historia, teoria, metodologia, krytyka” 2011, nr 1, s. 62.

Twoje cele

- Wymienisz dziedziny artystyczne, którymi zajmował się Wyspiański.
- Wskażesz źródła inspiracji, z których czerpał.
- Sformułujesz argumenty w dyskusji na temat wszechstronności Wyspiańskiego jako artysty.

Przeczytaj

O autorze

Stanisław Wyspiański, *Portret własny*, 1894

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Urodził się w 1869 roku w Krakowie przy ul. Krupniczej jako pierwsze dziecko Franciszka i Marii z Rogowskich. Ojciec Stanisława był rzeźbiarzem, matka pisała wiersze i komponowała, ale tylko na użytek rodziny. Po przedwczesnej śmierci rodziców Staś zamieszkał u wujostwa Stankiewiczów (wuj przyjaźnił się z Janem Matejką).

W 1879 roku Wyspiański rozpoczął naukę w najstarszej polskiej szkole średniej, Gimnazjum św. Anny. Po maturze zapisał się do krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych oraz na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ze względu na brak czasu uczestniczył jedynie w zajęciach z historii sztuki. Brał za to udział w burzliwych dyskusjach ideowych, które odbywały się w czytelni akademickiej. Podczas studiów Jan Matejko zaproponował Wyspiańskiemu i Józefowi

Mehofferowi pracę przy [polichromii](#) w kościele Mariackim. Za zarobione pieniądze Stanisław wyruszył w podróż po największych muzeach i galeriach zachodniej Europy. Wkrótce otrzymał stypendium w Paryżu, gdzie spędził lata 1891–1894. W stolicy Francji Wyspiański podjął studia w prywatnej Académie Colarossi. W wolnych chwilach podziwiał dzieła współczesnych malarzy, był zafascynowany malarstwem Pierre’a Puvis de Chavannes’a (zwłaszcza jego [freskami](#) w Panteonie), Paula Gauguina, Vincenta van Gogha i Eugène’a Grasseta. Podejmował próby pisania sztuk dramatycznych, z tego okresu pochodzą m.in. *Królowa Polskiej Korony* oraz trylogia *Podzamcze-Wawel, Fantazja, Idea*, która jednak nie zachowała się. Już wcześniej silne wrażenie zrobiły na nim opery Richarda Wagnera i jego koncepcja dramatu muzycznego, łączącego w sobie elementy różnych sztuk. W Paryżu Wyspiański poznał teatr modernistyczny, fascynowały go także inscenizacje dramatów antycznych.

W 1906 roku w uznaniu zasług artysty zaliczono go do grona profesorskiego w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych. Wyspiański nie mógł jednak podjąć pracy wykładowcy ze względu na zły stan zdrowia. Już na początku XX wieku ciężko chorował. „Przywieziony” z Paryża syfilis stopniowo wyniszczał jego organizm. Pod koniec krótkiego życia (przeżył 38 lat) artysta mógł rysować tylko z przywiązanymi do palców deszczułkami, a ostatnie utwory

dyktował. Zmarł w Krakowie pod koniec 1907 roku. Pochowano go w Krypcie Zasłużonych na Skałce.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1B3QPqnx>

Nagranie zawiera biografię Stanisława Wyspiańskiego.

Słownik

fresk

(wł. *fresco* – świeży) – malowidło ściennie wykonane na mokrym tynku; też: technika malarstwa ściennego, polegająca na malowaniu na mokrym tynku (pokrytym kilkoma warstwami zaprawy) farbami z pigmentów odpornych na alkaliczne działanie wapna, rozprowadzonymi wodą deszczową

polichromia

(gr. *polýchrōmos* – wielobarwny) – wielobarwne malowidła zdobiące ściany, stropy lub sklepienia budowli oraz barwy pokrywające rzeźby i inne przedmioty artystyczne

secesja

(łac. *secessio*) – styl w sztuce przełomu XIX i XX w., charakteryzujący się zamiłowaniem do stylizacji i dekoracyjności, falistych linii i asymetrii, swobodnej kompozycji

Galeria zdjęć interaktywnych

Polecenie 1

Wybierz z galerii jedną z reprodukcji dzieł Wyspiańskiego i określ jej charakterystyczne cechy. Spróbuj nazwać technikę, którą zastosował artysta.

Polecenie 2

Zanotuj, jakie są blaski i cienie życia wszechstronnie uzdolnionych artystów. Obok przykładu Stanisława Wyspiańskiego możesz przywołać także innych znanych ci twórców.

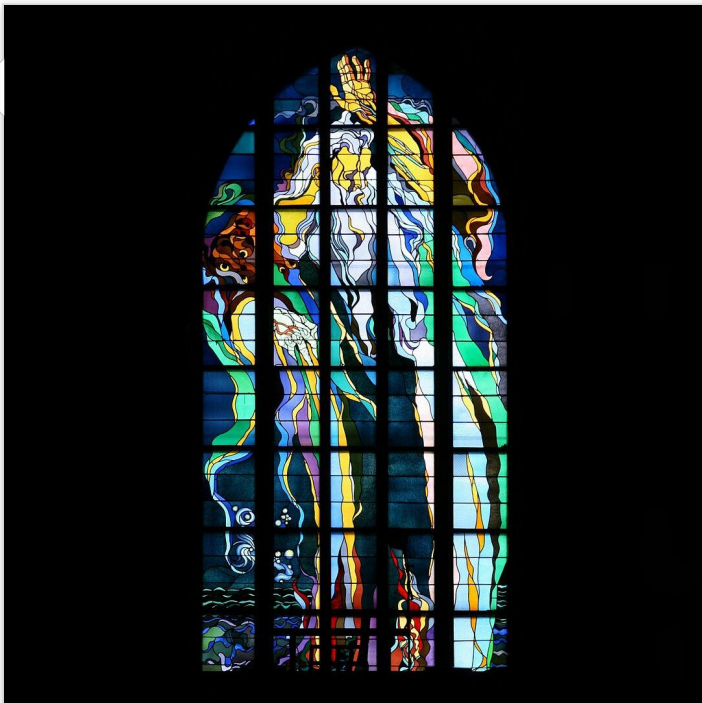
Twórczość artystyczna Stanisława Wyspiańskiego

Stanisław Wyspiański, Stylizowany koszyczek kwiatowy. Ozdobnik do czasopisma „Życie”, 1897

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, domena publiczna.

W 1897 roku Wyspiański nawiązał współpracę z redakcją czasopisma „Życie”, dla którego opracował nową szatę graficzną i malował ilustracje.

Witraż *Bóg Ojciec – Stań się* zaprojektowany przez Stanisława Wyspiańskiego znajdujący się w kościele franciszkanów w Krakowie

Źródło: Jan Mehlich, licencja: CC BY-SA 3.0. Do Krakowa artysta powrócił w 1894 roku.

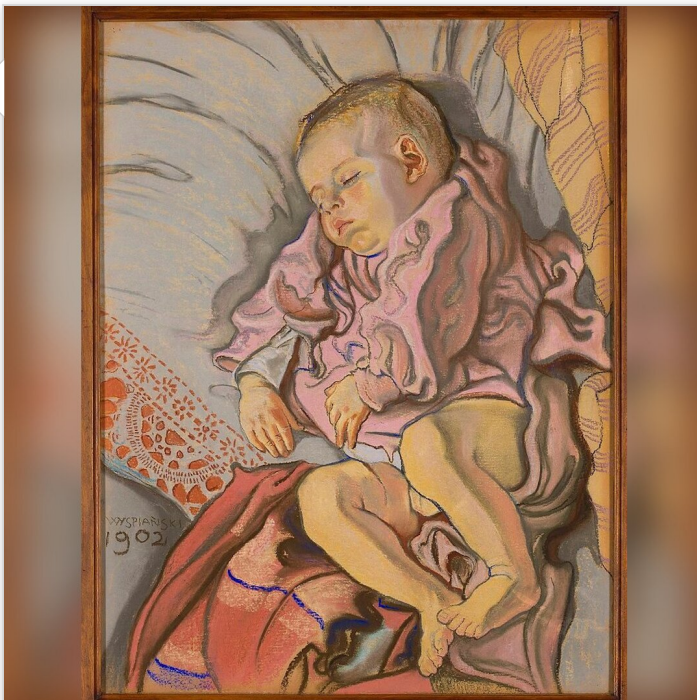
Początkowo nie mógł się odnaleźć w rodzinnym mieście, miewał stany depresyjne, był w trudnej sytuacji materialnej. Udało mu się przezwyciężyć słabość dzięki wytrwałej pracy. Otrzymywał zamówienia na witraże i polichromie do krakowskich i podkrakowskich kościołów – najbardziej godne uwagi są prace w kościele Franciszkanów, a zwłaszcza witraż *Stań się*, przedstawiający Boga Ojca.

„Król. Krasawica”. Projekt kostiumu do dramatu "Bolesław Śmiały" (Akt pierwszy), 1904

Źródło: Muzeum Narodowe w Krakowie, domena publiczna.

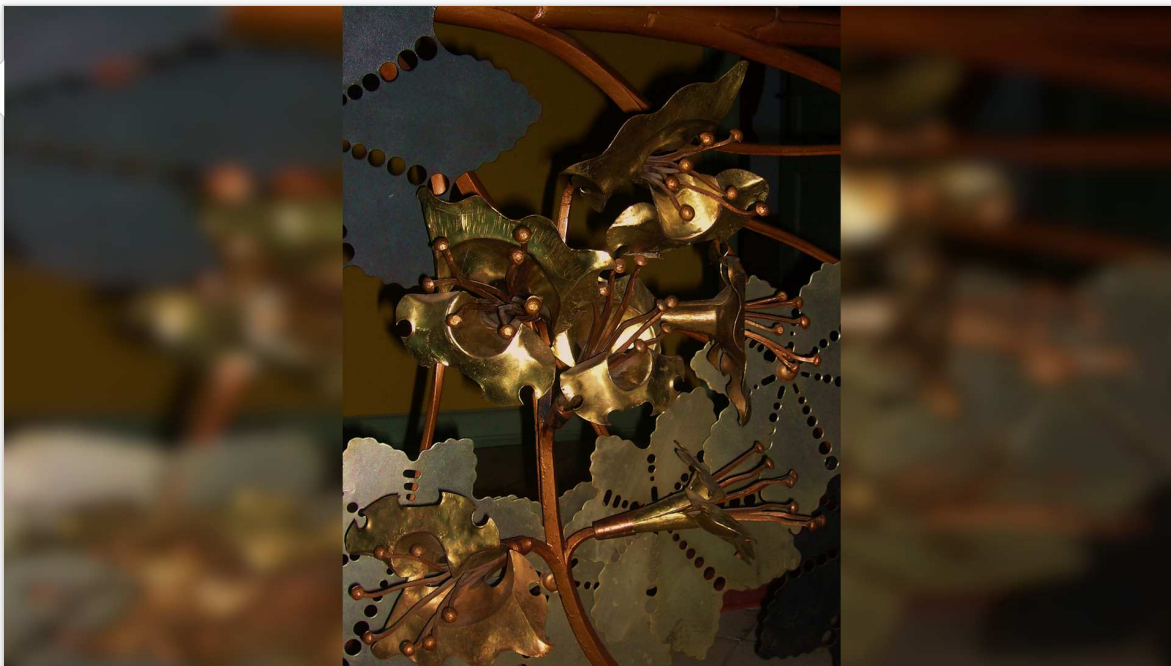
Prawdziwy debiut dramatyczny przyniósł dopiero rok 1898, kiedy to artysta najpierw zaprojektował dla Teatru Miejskiego w Krakowie dekoracje do przedstawienia *Apoteoza*, upamiętniającego Adama Mickiewicza, a następnie wystawił na tej samej scenie swój dramat *Warszawianka*. Wkrótce Wyspiański stał się jednym z głównych autorów granych na tej scenie (pokazano tu m.in. *Lelewela*, *Wesele* i *Wyzwolenie*).

Stanisław Wyspiański, *Śpiące dziecko na poduszce*, 1902

Źródło: domena publiczna, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Równocześnie Wyspiański rozwijał się jako malarz. Nie pozostawił po sobie zbyt wielu obrazów olejnych, częściej posługiwał się pastelami, ołówkiem i węglem. Z jego twórczości plastycznej warto wymienić zwłaszcza cykle portretowe dzieci i dorosłych, pejzaże oraz obrazy poświęcone macierzyństwu.

Balustrada w Domu Lekarskim w Krakowie

Źródło: domena publiczna Wikimedia Commons.

Charakterystyczne dla jego stylu były secesyjne motywy dekoracyjne, zwłaszcza fantazyjnie wygięta kreska, tak jak w motywie ozdobnej balustrady w Domu Lekarskim przy ul. Radziwiłłowskiej w Krakowie, którego wnętrza projektował.

Wizualizacja przebudowy Wawelu, której projektowanie Stanisław Wyspiański i Władysław Ekielski rozpoczęli w 1904 r.

Źródło: Zamek Królewski na Wawelu.

Wyspiański był współautorem projektu uporządkowania i zabudowy Wawelu, który miał się stać tętniącym życiem kulturalnym i politycznym „polskim Akropolis”.

Krzeseł projektu S. Wyspiańskiego

Źródło: domena publiczna. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Projektował także meble, m.in. do Domu Lekarskiego w Krakowie (początkowo medycy skarżyli się, że krzesła są niewygodne), a także do domu Tadeusza

Boya-Żeleńskiego.

Prezentacja TED

Pokaż ćwiczenia:

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem ekspertki, dr hab. Justyny Bajdy. Na jego podstawie wskaż kręgi tematyczne, do których wciąż powracał Wyspiański.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DPCPvISCP>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film prezentuje Stanisława Wyspiańskiego jako malarza i dekoratora.

Polecenie 2

Nie ulega wątpliwości, że Stanisław Wyspiański był artystą nieprzeciętnym. Na podstawie wykładu określ trzy argumenty, które potwierdzają tę tezę. Sformułuj także jeden własny argument.

Ćwiczenie 1

Wszechstronność Stanisława Wyspiańskiego jako artysty wynikała m.in. z połączenia dwóch cech: otwartości na nowoczesność oraz skupienia na polskości. Czy któraś z nich, twoim zdaniem, byłaby ważniejsza, gdyby Wyspiański żył i tworzył w XXI w.? Sformułuj dwa rozbudowane argumenty do dyskusji.

Ćwiczenie 2

Spośród podanych technik i dziedzin artystycznych wybierz tę, której nie uprawiał Stanisław Wyspiański:

☐ projekty architektoniczne

☐ projekty mebli

☐ dekoracje teatralne

☐ polichromia

☐ pejzaż

☐ autoportret

☐ portret

☐ szata graficzna czasopism

☐ fresk

☐ witraże

☐ rzeźba

☐ ilustracje do książek

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Wyspiański – malarz i dekorator

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przymków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej,

z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

5) rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wymienia dziedziny artystyczne, którymi zajmował się Wyspiański,
- wskazuje źródła inspiracji, z których czerpał artysta,
- formułuje argumenty w dyskusji na temat wszechstronności Wyspiańskiego jako artysty.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- z użyciem e-podręcznika;
- wykład.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z blokiem tekstowym e-materiału *Wyspiański - malarz i dekorator*.

Faza wprowadzająca:

1. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel pyta, z jakimi dziedzinami działalności kojarzy się uczniom nazwisko Stanisława Wyspiańskiego. Uczniowie prawdopodobnie najlepiej kojarzą jego działalność literacką. Prowadzący informuje, że podczas lekcji uczniowie dowiedzą się, jak wszechstronnym artystą był Wyspiański.
2. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie szukają osoby do pary i zadają jej pytania sformułowane podczas czytania tekstu. Wątpliwości omawiają z nauczycielem lub z wyznaczonym uczniem, który pełni rolę eksperta.
2. Później nauczyciel wyświetla galerię zdjęć interaktywnych. Uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenie: Wybierz z galerii jedną z reprodukcji dzieł

Wyspiańskiego i wskaż jego charakterystyczne cechy. Spróbuj nazwać technikę, którą zastosował artysta. Po upływie ustalonego czasu uczniowie prezentują swoje odpowiedzi, a nauczyciel może je uzupełnić, zwłaszcza dodając informacje na temat technik zastosowanych przez Wyspiańskiego.

3. Później uczniowie wysłuchują wykładu ekspertki zamieszczonego w sekcji „Prezentacja TED”. Wspólnie wykonują ćwiczenia i polecenia towarzyszące tej sekcji.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania lekcji uczniowie tworzą na tablicy mapę myśli, której centralnym polem jest: dziedziny artystyczne, którymi zajmował się Stanisław Wyspiański.
2. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli? Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informacje.

Praca domowa:

1. Przygotuj prezentację multimedialną, w której podsumujesz zdobyte podczas lekcji wiadomości.

Materiały pomocnicze:

- Antoni Chojnacki, *Wyspiański: sztuka i towar*, „Literaturoznawstwo: historia, teoria, metodologia, krytyka”, 2011/1
- Rozalia Wojkiewicz. *Barwne ok(n)o w listach Stanisława Wyspiańskiego do Lucjana Rydla z 1890 roku*, „Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza”, rok IX (LI) 2016.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Galeria zdjęć interaktywnych” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.